

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Den sociala vintergågatan

– En studie om den temporära arkitekturens betydelse
för social interaktion på gågator på vintern.

Moa Lindström

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2020

Den sociala vintergåtan

The social winter street - the importance of temporary architecture for social interaction on pedestrian streets in winter.

Moa Lindström

Handledare: Kristin Wegren, SLU, Institutionen för
Landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Examinator: Linnéa Fridell, SLU, Institutionen för Landskapsarkitektur,
planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt Arbete i Landskapsarkitektur

Kursansvarig inst.: Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Kurskod: EX0845

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2020

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: temporär, arkitektur, social, interaktion, gågata, vinter.

Sammanfattning

En gågata är en bilfri och ofta central plats i staden och är således sannolikt en bra arena för folkliv och social interaktion. Det finns forskning kring social interaktion och temporär arkitektur, men det saknas relevant forskning kring temporär arkitektur på gågator vintertid. Arbetets syfte är att ge en introduktion till och utforska vilken betydelse temporär arkitektur skulle kunna ha för att främja social interaktion på en gågata på vintern. Uppsatsen är baserad på en tvådelad litteraturstudie som redogör för social interaktion i gågatumiljö samt hur social interaktion påverkas av vintern. Exempel på temporär arkitektur redovisas sedan och diskuteras utifrån kriterier framtagna från litteraturstudien. Social interaktion är ett brett fenomen som kan innebära allt från en känsla av samvaro med andra till möten främlingar emellan. Eftersom människor dras till redan befolkade platser, och social interaktion främjas av social aktivitet, påverkas social interaktion positivt av att människor stannar upp och dröjer sig kvar vid en plats. Obekvämt vinterväder och mörker hindrar de aktiviteter som till stor del ligger till grund för social interaktion. Detta ställer högre krav på en intresseväckande miljö i vintertid. Vintern ställer även krav på skydd mot vädret, en bättre kontakt med husen och dess verksamheter, bekväma sitt- och ståplatser samt belysning. Studien visar att temporär arkitektur kan ha en betydelse i främjandet av variation, intresseväckande miljöer, lekfullhet, multifunktionalitet och flexibilitet på en gågata på vintern. Temporär arkitektur kan sannolikt bidra till att främja social interaktion på en gågata på vintern. Däremot behövs fler undersökningar göras på ämnet, med fler aspekter inkluderade, för att kunna dra generella slutsatser.

Abstract

A pedestrian street is a car-free and often central place in the city, and is therefore likely a good arena for public life and social interaction. The purpose of this thesis is to introduce and explore what significance temporary architecture could have to promote social interaction on a pedestrian street in the winter, as there is a need for research in this area. The thesis is based on a two-part literature study that describes social interaction in a pedestrian environment, and how interactions are affected by winter. Examples of temporary architecture are then reported and discussed, based on criteria developed from the literature study. Social interaction is a broad phenomenon that can mean everything from a feeling of being together with others, to befriending strangers. People are attracted to populated places, and social interaction is promoted by social activity. This means that if people stop to linger in a place, a positive spiral is created, promoting both social activity and social interaction even further. Uncomfortable winter weather and darkness prevent the activity that largely forms the basis of social interaction. This results in higher demands on an interesting environment. Winter also demands protection from the weather, a better contact with buildings and their activities, comfortable seating and standing, and better lighting. This study shows that temporary architecture can matter in promoting variation, interesting environments, playfulness, multifunctionality, flexibility to pedestrian streets in wintertime. As a result, temporary architecture could contribute to promote social interaction on a pedestrian street in the winter. However, more research incorporating other aspects of the subject is needed, in order to be able to draw general conclusions.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING.....	3
ABSTRACT	4
Innehållsförteckning.....	5
Inledning	6
BAKGRUND.....	6
SYFTE OCH MÅL.....	8
FRÅGESTÄLLNINGAR	8
MATERIAL OCH METOD.....	9
Definitioner	11
Avgränsningar	12
Social interaktion i staden.....	13
Olika typer av interaktion.....	13
Det handlar om att det finns människor på plats.....	13
Att människor saktar ner och stannar upp.....	14
Möjligheten att stanna kvar	18
Sammanfattande kriterier	21
Vinterns påverkan på social interaktion.....	23
Nödvändiga aktiviteter i fokus.....	23
Högre krav på stimulans	24
Vädret som den främsta utmaningen.....	25
Skydda för väder	27
Sammanfattning av vintern och dess utmaningar	27
Den temporära arkitekturens möjligheter	29
Exempel på temporär arkitektur	29
Avslutande diskussion och reflektion	34
RESULTATDISKUSSION	34
Social interaktion på vintern.....	34
Den temporära arkitekturens betydelse.....	35
Metoddiskussion	39
Vidare studier	40
AVSLUTANDE REFLEKTIONER	40
Referenser.....	41
Tryckta källor.....	41
Elektroniska källor	42

Inledning

Bakgrund

En av de viktigaste uppgifterna som landskapsarkitekt är att i staden skapa och gestalta attraktiva platser som möjliggör för människor att mötas. Pressman & Zepic menar att människor, för att motverka känslan av isolering och ensamhet, genom historien har drivits till att skapa platser, både publika och privata för att uppmuntra till social interaktion (1986, s. 82). Människor är sociala varelser som behöver kontakt med andra för bland annat stöd, underhållning och välmående. Våra vardagliga interaktioner i den fysiska världen är viktiga (Diggory 2018). Senare forskning visar att ett socialt positivt klimat ökar en känsla av tillhörighet och tillfredsställelse och i sin tur social interaktion. Att bidra till social delaktighet för alla är därför ett viktigt mål i fysisk planering (Johansson & Küller 2005, s. 24).

Vid förtätning i städerna uppmanar Boverket att se till att det finns tätt med aktiviteter för att öka trivselfaktorn i staden. Boverket hävdar att det är den intensiva staden med hög interaktion människor emellan som är attraktiv. Att lämna plats för möten är därför viktigt (Boverket 2016). I en artikel om gatan som kultur menar Dahl att gågator kanske har blivit för monokulturella där många butiker idag stänger och lokaler står tomma. Med denna utgångspunkt frågar hon sig om gatan kan få en roll för möten och samvaro i en mer mångkulturell miljö (Dahl 2019). I Boverkets rapport om mångfunktionella gator är en viktig faktor den sociala funktionen som kan skapa mötesplatser och bidra till integration mellan stadsdelar med olika identiteter (Boverket 2019, s. 8). I en tätare stad ökar efterfrågan på användarvänliga gaturum. Boverket menar att väl gestaltade gaturum som dessutom erbjuder flexibilitet kan utgöra en bra scen för kulturlivet. Gaturummets möbler och andra element kan även användas för både återhämtning och i främjandet av fysisk aktivitet som parkour eller skate. De publika verksamheterna i gatuplan kan bjuda in och locka invånare och på så vis bidra till folkliv (Ibid, s. 10).

Ett bra lokalt fysiskt nätverk med hög rumslig kvalitet innebär att människor i större utsträckning rör sig till fots eller på cykel i det offentliga rummet. Det

skapar möjlighet för möten och interaktion. Staden blir då en arena där människor kan få sitt sociala behov tillfredsställt då deras sociala nätverk underhålls (Utveckling Skåne, s.8). Jane Jacobs instämmer med orden:

“Think of a city and what comes to mind? Its streets. If a city's streets look interesting, the city looks interesting; if they look dull, the city looks dull”

(Jacobs 1962, s. 29)

Gator är inte bara är en transportsträcka (McCluskey 1992, s. 7). A.B Jacobs menar att gator skapar komfort i det urbana samhället. Eftersom en stor del av städer är gatorna kan en stor del av staden bli mer framgångsrikt designad om gator är det. Gator tillåter människor att vara utomhus, inte minst för de som inte har en gård eller en park i närheten. På gatorna finns det också plats för sociala och kommersiella umgängen och utbyten. Den sociala faktorn är en stor anledning att städer finns eftersom människor möts här. Gator är en plats där man kan betrakta andra människors rörelse, deras ansiktsuttryck, deras olika hållningar och kläder. Människors välbefinnande kan öka av andras närvaro. Att befinna sig på en gata och se andra människor gör det möjligt att lära känna dem. Jacobs menar att gatorna är den främsta mötesplatsen i staden. Samtidigt ska man kunna vara ensam här och ha det privat. Det är en plats där människan kan sitta och låta tankarna cirkulera (Jacobs, A.B, 1993).

Samtidigt menar Pressman & Zepic att majoriteten av våra offentliga rum inte anpassats efter alla årstider och allra minst vintern (1986, s. 82). Landskapsarkitekter uppmanas till att i så stor utsträckning som möjligt gestalta städer för alla årstider - en uppmaning med förväntningar på att många parametrar ska inkluderas. Som landskapsarkitekt i ett nordligt klimat ställs det höga krav där arkitekter ställs inför särskilda utmaningar i det rum som under stora delar av året inte anses som direkt attraktivt. Pressman menar att vi på vintern behöver ett livligt publikt rum mer än någon annan gång på året:

“Our streets, parks, public squares and plazas are dull places during the winter months. They are designed to be used primarily in summer. And yet, it is in the winter season grey, cold, windy and too long when outside spaces, more than ever, need to be animated, to provide visual delight and intimate sheltered areas and nooks where one can catch a few moments of warm sun.”

(Ibid, s. 87)

Han menar att sociala platser som används mycket på sommaren kan vara öde på vintern och behöver därför extra uppmärksamhet och bli mer omhändertagna för att kunna användas av en så bred mängd användare som möjligt (Ibid, s. 29).

De senaste åren har intresset för temporära lösningar i gatumiljö blommat upp i svenska städer. I Malmö har antalet sommargångator vuxit från en till fyra på bara tre år. Sommargångatan blir under de varma månaderna, april-oktober, en plats där människan står i centrum. En trygg plats i staden med fokus på möten i arbetet för social hållbarhet. Dessa ska öka stadslivet, få folk att vilja mötas och göra vistelsemiljön trivsammare (Malmö 2019b).

Gångator har sedan länge varit en miljö där människor fått ta större plats utan att ta hänsyn till biltrafik (Transportstyrelsen 2019). Kanske uppfattas en gångata som extra livfull på sommaren med klirrande uteserveringar, människor som sitter och betraktar miljön, barn som springer runt mellan blommande rabatter. Precis som Pressman hävdar är känslan inte den samma på vintern trots att gångatan har en så pass central roll i staden. Skulle gångatorna med hjälp av temporär arkitektur kunna bidra till folkliv och få ett uppsving även på vintern?

Syfte och mål

Arbetets syfte är att utforska vilken betydelse temporär arkitektur skulle kunna ha för att främja social interaktion i gågatumiljö på vintern. Målet är att väcka ett intresse och ge en introduktion kring hur man som landskapsarkitekt eller stadsplanerare kan använda temporär arkitektur som ett verktyg för att främja social interaktion i en gågatumiljö på vintern.

Frågeställningar

Övergripande frågeställning:

- *Vilken betydelse kan temporär arkitektur ha i främjandet av social interaktion på en gångata på vintern?*

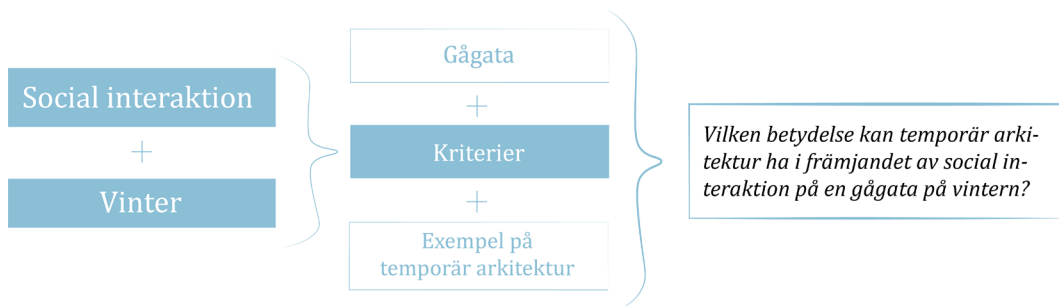

Delfrågeställningar:

- *Vad är social interaktion?*
- *Hur främjas social interaktion i en gågatumiljö?*
- *Vad är vinter?*
- *Hur påverkar vintern social interaktion i gågatumiljö?*

Material och metod

Uppsatsen är indelad i tre delar som redogör för frågeställningarna inom teman social interaktion, vinter och temporär arkitektur. Uppsatsen baseras främst på en litteraturstudie med källor hämtade ur främst böcker och vetenskapliga artiklar. Patel och Davidsson (2011, s. 42) menar att de vanligaste källorna där vi hämtar kunskap är böcker, artiklar i publicerade vetenskapliga tidningar och rapporter. Litteraturinsamlingen sker främst genom sökningar i olika artikelportaler som Scopus, Google Scholar, Web of Science, LUBcat och Primo. Materialet hämtas även ur referenslistor från den litteratur som varit relevant. Vidare menar Patel och Davidsson (Ibid, s. 45) att man ska plocka ut relevanta begrepp, eller ämnesord, som är centrala för arbetet för att kunna hamna i rätt riktning i litteraturinsamlingen. Vidare följer exempel på använda sökord, som kombinerats och även översatts till engelska: 'social interaktion', 'stad', 'gata', 'vinter', 'fotgängare', 'människor', 'temporär arkitektur', 'vinter', 'mikroklimat', 'social aktivitet', 'sociala sittplatser' och 'väder'. Patel och Davidsson menar att materialet kan sällas genom granskningar av innehållsförteckningar och eventuella sakregister. På grund av tidsbegränsningar finns det inte alltid möjlighet att läsa materialet pärm till pärm. Många böcker har därför enbart lästs kapitelvis (Ibid, s. 46).

Metodförklaring. Bildkälla: Moa Lindström

Social interaktion

I denna del redogörs vad som kan främja social aktivitet på en gågata. För att ta reda på detta redogör för observationer och forskning av författare som redovisas nedan. Som utgångspunkt redogörs social interaktion som ett fenomen utifrån E. Goffman, professor i sociologi, med *Behavior in public places*, samt *The meaning of social interaction* av J. E. Nash, professor i sociologi och antropologi. Vidare undersöks vilken social interaktion som sker i stads- och gågatumiljö idag och vad som förutsätter den. Frågan besvarad främst av J. Gehl, arkitekt, professor i stadsplanering, främst baserad i Skandinavien, och hans observationer som redovisas i boken *Life between buildings*, samt W. H. Whyte, "urbanist", journalist, observatör, främst baserad i Nordamerika och observationer han delger i boken *City: Rediscovering the Center*. Jag undersöker också vad som främjar social aktivitet i stads- och gågatumiljö. Frågan diskuteras mellan tidigare nämnda Gehl samt Whyte med boken *The social life of small urban spaces*. Landskapsarkitekt och forskaren C. C. Marcus och C. Francis med boken *People Places: Design Guidelines for Urban Open Space* samt Q. Stevens, professor i urban design, med boken *The Ludic City*.

Efter första delen sammanfattas kriterier som redogör för vad som kan främja social interaktion i gågatumiljön idag.

Vinterns påverkan på aktivitet/social interaktion

I denna del presenteras vintern och hur den påverkar vår aktivitet i staden. Vintern definieras och redogörs främst utifrån definitioner från SMHI (Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut). Vidare redogörs hur vintern påverkar människors aktivitet och sociala interaktion i staden. Detta med Nashs artikel *Relations in Frozen Places: Observations on Winter Public Order*. N. Pressman med *Human health and social factors in winter climates*. Samt Gehl med observationer från boken *Cities for People*. I. Eliasson, tvär- och transdisciplinär forskare, med fokus på klimatvariationer i staden, markanvändning, stadsstruktur, stadsplanering samt komfort, i den här uppsatsen med forskningen främst baserad i Skandinavien, med artikeln *Climate and behaviour in a Nordic city*. Samt M. Nikolopoulou, forskare, arkitekt, ingenjör, specialiserad i miljödesign, forskning främst baserad i Storbritannien, med artiklarna *Thermal comfort in outdoor urban spaces: Analysis across different European countries* samt Baker, Nikolopoulou och Steemers med *The thermal comfort in urban spaces: different forms of adaption*.

Efter denna del sammanställs vinterns påverkan och kriterierna från föregående avsnitt i en lista för vad som kan främja social interaktion i en gågatumiljö på vintern.

Den temporära arkitekturens möjligheter

I denna del redovisas exempel på temporär arkitektur i ett urval baserade och inspirerade av kriterier framtagna ur avsnittet om social interaktion och vinter. Vidare diskuteras dessa exemplen utifrån kriterierna och gågatans begränsningar samt möjligheter. Ett antal exempel är hämtade ur egna observationer, upplevelser och erfarenheter av temporär arkitektur, dessa är: *Allt ljus på Uppsala*, *Norrköping Light festival*, *Malmö;by LIGHT*, *Snöhögen*, *Vinterkupolen* och *Ljuset på Ljusterapi* och *Open art* är rekommenderade av anhöriga. Övriga exempel som *Pop-up Poesi* har omnämnts i *Levande Stockholms* dokument *Förslag till platser och fortsatt utveckling*. Resterande exempel är hämtade från sökningar samt bildsökningar i *Google* och *Pinterest*. Eftersom temporär arkitektur är ett fenomen som saknar en allmän definition har jag utöver sökordet 'temporär arkitektur' även använt mig av närbesläktade teman som 'temporär urbanism', 'tillfällig arkitektur', 'temporära sittplatser', 'temporär/urban konst' och 'pop-up arkitektur'.

Definitioner

Mikroklimat: Mikroklimat syftar på det klimat som råder i luftskikten inom några meter från markytan eller på exempelvis en gata (NE., Mikroklimat).

Temporär arkitektur: Temporär betyder att något endast gäller för viss (begränsad) tid. Där motsatsordet är permanent (NE., temporär). Zimms definition lyder: "*Med tillfällig arkitektur avses strukturer som uppförs för en begränsad tidsperiod på en plats som därigenom aktiveras, tillgängliggörs, omskapas och väcker intresse.*" (Zimm 2016, s. 6). Zimm menar att man inte helt felaktigt kan påstå att all arkitektur är tillfällig, det vi bygger och skapar förändras med tiden. Den temporära arkitekturen är dessutom bred i sin representation och kan vara allt från en gunga till en festival (Ibid, s. 23). Den kan användas både i planering och som utsmyckning (Ibid, s. 32). Temporär användning karaktäriseras av flexibilitet och är anpassningsbart för olika situationer med varierande syften (Lydon & Garcia 2015, s. 3).

En allmänt erkänd definition saknas av temporär arkitektur som fenomen. I uppsatsen innebär temporär arkitektur något som skapas i syfte att existera under en viss begränsad tid.

Gågata: En gågata definieras som en gata avsedd för enbart fotgängare. Gågatan befinner sig oftast i centrala delen av en tätort vanligen med många affärer (NE., gågata). Regler som råder på en gågata innebär till stor del en begränsad tillgång för fordon. Motordrivna fordon får endast korsa gågatan, de får inte köra i hastighet högre än gångfart, de får inte parkeras och de har väjningsplikt mot gående. Däremot får motordrivna fordon föras på gatan om det avser varuleveranser till eller från butiker. Tillåtet är även transporter av gods eller boende, gäster från eller till hotell samt transport av sjuka eller rörelseförhindrade personer förutsatt att det är till en adress på gatan (Transportstyrelsen 2019).

Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att behandla det som, på gågatan kan främja social interaktion, inte gågatans sammanhang med resten av staden. Uppsatsen är avgränsad till att fokusera på ett nordiskt klimat och syftar på den kalendariska vintern december till februari (SMHI, vinter). Uppsatsen avgränsas till de regler som definierar en gågata.

Social interaktion i staden

Olika typer av interaktion

Interaktion innebär *"en samverkan, samspel; process där grupper eller individer genom sitt handlande ömsesidigt påverkar varandra"* (NE, interaktion). Goffman menar att så fort människor är i varandras närvaro, även om de inte pratar med varandra, uppstår det en form av social interaktion. Interaktionen handlar om en uppfattning kring människors handlingar och hur de ser ut; kläder, hållning, rörelse och position, ljudnivå, fysiska gester exempelvis vinkningar samt känslomässiga uttryck (Goffman 1963, s. 33). Nash refererar till A. Schutz som menar att interaktion är en universal upplevelse. Han menar precis som Goffman att det sker en interaktion mellan människor rent visuellt och ibland utan vetskapen om den andres närvaro. Vi interagerar både mellan varandra fysiskt i intima samtal men också genom exempelvis mobiltelefoner (Nash 1996, s. 68).

Det handlar om att det finns människor på plats

För att interaktion ska ske på en urban plats krävs det aktivitet i stadsmiljön. Enligt Gehl finns det tre sorters aktiviteter i staden som är intressanta att studera i frågan och som mer eller mindre påverkas av kvalitén och gestaltningen av ett rum. Om dessa aktiviteter möjliggörs på en plats, eller i en stad, främjas i hög grad social interaktion.

Först, menar Gehl (2011, s. 9–13), utför människor de nödvändiga aktiviteterna, ärenden som att gå till jobbet, vänta på bussen eller handla. Detta är saker som sker utan att bero särskilt mycket på vår omgivning men som inte desto mindre måste ske. Detta är även en av de sorters aktiviteter som oftast sker året runt. Den andra är de frivilliga aktiviteterna som handlar om att sitta ner någonstans för att sola, läsa en bok, kolla på människor eller gå ut på en promenad. Dessa är mer beroende av den gestaltade miljön då den exempelvis främjas av möjligheten att sitta eller stå bekvämt. Den tredje aktiviteten handlar om sociala möten som blir möjliga när det finns människor på en plats. Det handlar om allt från att se och höra människor eller träffa bekanta i utemiljön. Dessa är på ett eller annat sätt beroende av den gestaltade miljön, och utvecklas med förutsättningen att de två tidigare aktiviteterna pågår. Som nämnt i definitionen av social interaktion är möten,

som Gehl menar, bara en del av den interaktion som sker i en stad. Social interaktion utesluts därför inte i nödvändiga och frivilliga aktiviteter.

Gehl hävdar också att ju mer tid man spenderar i utemiljön desto mer interaktion sker med omgivningen (Ibid, s. 73). När människor rör sig långsammare bidrar det till att gatan får mer liv och att fotgängare blir mer underhållna (Gehl 2010, s. 71). Även Whyte instämmer gällande Gehls påstående, människor vill vara där människor är, annars hade de gått någon annanstans (1980, s. 100). Stevens menar att fotgängare väljer sin väg för att den är praktisk, vilket resulterar i att andra väljer samma väg vilket ger en positiv effekt på gatans aktivitet:

“A pathway which is chosen by one pedestrian because it is the most practical will also be chosen by others who are seeking playful diversions, and also be used by others who are heading somewhere further afield, increasing the diversity of people and experiences on any given street and the functional integration of various city activities.”

(Stevens 2007, s. 69)

Till skillnad från Gehl (2011), Stevens (2007) och Whytes (1980) fokus på den sociala aktiviteten är Jacobs motiv trygghet i staden och hävdar att den främjas av att en gata är välanvänd. För att den ska vara just detta krävs det att den är uppmärksam av människor, och för att bli det måste den vara välanvänd (1962, s. 35). Jacobs menar också att tystnad inte lockar människor, de vill ha aktivitet. Människor vill alltid kolla på människor (Ibid, s. 36f).

Källan till interaktion mellan människor beror på att det finns människor på en plats. Den sociala interaktionen beror på att människor stannar och gör platsen befolkad. Att dessa sedan väljer att stanna upp en stund bidrar troligtvis till ytterligare interaktion människor emellan. Människor tycker om att vara på en plats där andra är eftersom det bidrar till aktivitet på platsen.

Att människor saktar ner och stannar upp

Whyte (1980, s. 64–67) hävdar att olika människor går olika fort, exempelvis att ensamma människor går fortare än människor i grupp. Hastighet och tempo ser också annorlunda ut beroende på vilken tid på dagen det är. På morgonen vill människor från A till B. Under lunch rör sig människor i grupp

för att äta tillsammans, då ökar ofta antalet människor i stadsmiljön. Whyte hävdar att människor är mer benägna att socialisera sig på vägen hem, i rusningstid, då fler går i grupp eller två och två. Whyte (1980, s. 64–67) hävdar även att gator med högre stimulans av olika slag är mer attraktiva för människor och trots att de går snabbare saktar de ofta ner när de går förbi något som fångar deras intresse, inte minst ett shoppingfönster. En ”tråkigare” gata med lägre stimulans, där det inte finns fönster, människor eller dylikt, går människor ännu fortare. Marcus och Francis (1998, s. 26) instämmer, för att få folk att dröja kvar på en plats behöver man något som får dem att stanna. Människor tittar runt för att se om det finns något fysiskt som kan ”fästa” dem, som att sitta, luta sig eller något mindre konkret som att stå nära eller titta på något.

Jacobs (1962, s. 36f) anser att det inte går att få människor att använda en gata eller att få dem att ens titta på den om de inte har en anledning att göra det. Jacobs antyder att det finns en betydelse i att fokusera på gatan och trottoarens samspel med husens verksamheter för att bredda dess användningsområde. Hon menar att det håller gatan städad av de som driver verksamheterna. Aktiviteten ökar eftersom butiker och restauranger ger människor en anledning att gå ärenden på platsen. Boverket (2019, s. 10) uppmanar till att gatan används som en plats för folkliv, både med möbler som en tillgång för vila och aktivitet samt ett utrymme för verksamheter i bottenplan att bjuda in människor och utveckla folklivet.

Att få människor att stanna innebär att lättare möjliggöra för möten och konversationer mellan främlingar eftersom det sociala utbytet kräver att man är på samma plats eller utför samma aktivitet (Gehl 2011, s. 168). Att prata med varandra i det urbana rummet är en aktivitet som vanligen sker mellan de man är ackompanjerad av, exempelvis en vän. Att börja prata med en bekant är enligt Gehl mer beroende på hur länge man stannar ute på en plats. Ett samtal mellan två främlingar är steget svårare och möjliggörs snarare när två personer är stilla på samma plats (Ibid, s. 168).

För att social interaktion ska ske, krävs det platser att stanna på, om än bara för en liten stund (Gehl 2011, s. 131). Att folk stannar en längre tid kräver att man kanske väntar på någon eller njuter av omgivningen (Ibid, s. 147). Gehl hävdar att utförandet av de tidigare listade aktiviteterna i staden beror på den fysiska miljöns kvalité, vilket innebär att dessa aktiviteter kan öka om den fysiska miljön har en vad han kallar *god kvalitet* (Ibid, s. 9–13).

Social interaktion är ett brett fenomen som troligtvis kan hända varsomhelst och närsomhelst i samhället. Beroende på vilken sorts social interaktion man vill främja finns det olika åtgärden man kan vidta i stadsmiljön. Det handlar om att få människor att stanna upp vilket troligtvis börjar med en intresseväckande miljö.

Variation, triangulering och lekfullhet

Mycket i en gågatumiljö kan väcka intresse. Tidigare nämndes husens verksamheters olika kontakt med gatan, fint väder eller den goda kvalitén på den gestaltade miljön. I denna del undersöks den sistnämnda. Först och främst påpekar Baker, Nikolopoulou och Steemers vikten av variation:

“It is increasingly believed that a variable, rather than fixed, environment is preferred whereas a static environment becomes intolerable.”

(1999, 3.3.6)

Jacobs (1962, s. 129) menar också att variation är viktigt, nästan ingen vill gå på gator som är tråkiga, repetitiva och statiska. Pressman & Zepic skriver om vikten att göra en plats “spännande” med olika verktyg för att öka användningen och attraktiviteten på en plats. Detta kan vara exempelvis konst- eller ljusinstallationer (1986, s. 87). I en studie gjord på flertalet torg i Vancouver observerade man att det endast var en procent av alla aktiviteter som utfördes på en plats som inte hade en koppling till någon fysisk artefakt. Människor tittar runt för att se om det finns något fysiskt som kan intressera dem. Detta kan innebära någonstans att sitta, luta sig eller något mindre konkret som att stå nära och titta på något (Marcus & Francis 1998, s. 26).

Flera författare nämner triangulering som en viktig del i att interagera med människor. Detta fenomen innebär att man tar in en tredje part, en punkt, en person eller aspekt i en relation till två redan befintliga (Psykologiguiden, triangulering). Whyte (1980, s. 94–101) anser att föremål som möjliggör triangulering bidrar till en extern stimulering, som i sin tur binder samman människor och får dem att prata. Något som kan möjliggöras, menar Whyte, genom att göra en plats mer vänlig och lättillgänglig. Detta kan innebära ett fysiskt objekt, som en skulptur, vilken man kan ta på, stå under eller bredvid samt prata om. Detta är inte heller en fråga om vad som är *bra* eller *dålig* stimulans på gatan. Ett *dåligt* verk kan skapa lika mycket interaktion som ett *bra*. Han menar också att när något händer på gatan, så innebär det att människor betraktar varandras uttryck lika väl som händelsen, om än bara en interaktion i form av en blick. Är den tredje parten något i hög kvalitet blir

upplevelsen rent av en rekreativ stund, och dessutom en oförutsedd sådan. För att ge ett konkret exempel beskriver Carmona (2010, s. 211–212) en händelse där fullskaliga plastdjur placerades i ett urbant rum som var så pass uppseendeväckande att människor gick fram och “tvingades” prata med folk i sin omgivning om det märkliga de såg.

Konst som representerar den lokala platsen, påstår Pressman & Zepic (1986), kan vara ett viktigt element i staden. Whyte instämmer i att exempelvis en staty kan skapa identitet på en plats (2009, s. 145). Pressman & Zepic nämner också idéer som att använda sig av färgglada muralmålningar, banderoller, neonskyltar på kreativa sätt för att berika invånarens liv. De betonar vikten av “civic art”, det konstnärliga uttrycket i det urbana rummet, som en avgörande faktor i att öka den estetiska kvalitén och på så vis aktiviteten på en plats (1986, s. 102). Whyte menar även att konst i form av skulpturer kan erbjuda flera funktioner, så som sittyta och lekplats. Skulpturer, om de är på rätt plats i rätt omständighet, kan också väcka intresset att gå fram, kolla, känna och värma sig om materialet tillåter (2009, s. 145).

Precis som Whyte (1980) beskriver även Carmona lek som en viktig faktor i att skapa aktivt engagemang. Att högre densitet och mångfald gör det enklare för människor att leka på platsen särskilt om den uppfattas något stökig. Lekfullhet på en plats hjälper i sin tur till att stimulera till ett socialt beteende. Att uppnå en sådan miljö förenklas genom användningen av rekvisita, som exempelvis skulpturer, vattenlekar eller pollare som människor kan hoppa över (2010, s. 211f). Enligt Stevens är det en självklarhet att människor leker mer på gågator än andra gator. Gågatan är en plats som är till för fotgängare där man kan hålla på med vilken aktivitet som helst utan att ta hänsyn till bilar. Stevens påstår att om en gata har mycket lek, attraherar det många fotgängare. Ju mer lek desto fler främlingar som i sin tur bidrar till både stimulans och diversitet (2007, s. 72). En del lek beror till stor del på olika fördelar i den byggda miljön, men är inte avgörande. Lek kan exempelvis gynnas av att platser är skyddade, från både flöde av fotgängare samt väder, exempelvis i gränder eller under arkader (Ibid, s. 67–69).

Något som också skapar triangulering är gatumusikanter och människor som utför diverse kulturella saker i den publika miljön (Whyte 1980, s. 94–98). Jacobs uppmärksammar vad hon kallar den självutnämnda “publika karaktären” som en viktig tillgång i gatumiljön, detta kan vara butik- eller restaurangägare. De har inga speciella egenskaper, utan det viktiga är att

personen är publik och kommunicerar med många på och bredvid gatan om vad som händer i området (1962, s. 68). Det återkopplar även till Jacobs observationer om hur viktigt det är med kopplingen mellan husets verksamheter och gatan.

Utöver konstnärliga inslag och lekfullhet anser Whyte att mat är en av de viktigaste faktorerna i ett offentligt rum om man vill öka aktiviteten. Mat genererar människor, som i sin tur genererar fler människor (Whyte 1980, s. 50ff). Lydon & Garcia menar även att en plats som saknar något, det vill säga något som genererar mänsklig aktivitet, kan *räddas* av en food truck. Även om den bara är där i några timmar bidrar den till det lilla extra på en plats (Lydon & Garcia 2015, s. 58). Pressman & Zepic anser också att mobila element som kiosker kan vara intressanta, både med dess funktion samt estetiska bidrag i stadsmiljön (1986, s. 99).

Att på något vis tillföra stimulans med variation i staden genom någon form av intresseväckande element kan innebära att man främjar social interaktion. Detta kan innebära allt från konst, multifunktionella skulpturer, food trucks eller en person som är extra engagerad i vad som händer runt omkring gågatan. Lekfullhet och lättsamhet på en plats har också en positiv effekt på den sociala interaktionen.

Möjligheten att stanna kvar

För att främlingar ska interagera med varandra finns det troligtvis högre krav på den gestaltade miljön eftersom det oftast utvecklas från att människor stannar på samma plats. Gehl hävdar att designen har en stor betydelse för att kunna och vilja stanna en stund (2011, s. 153). Om man på en plats lyckas möjliggöra för människor att stå, sitta, se, höra och prata har man kommit en lång bit på vägen till att i sin tur ge möjlighet för olika interaktioner och aktiviteter (Ibid, s. 131).

Att stå och luta sig

Gehl påstår att det är populärt bland fotgängare att stanna längs fasader, någonstans av platsens alla kanter, både längs rummet men också en kant i en del av ett rum i rummet (Ibid, s. 149). Det är fördelaktigt att även få skydd från väder och vind där människor helst vill luta sig (Ibid, s. 151). Konkreta exempel på detta kan vara intressanta inslag som olika hål, portuppgångar, nischer eller trappor i fasaden. Att en plats dessutom har bänkar, växter, träd

eller kolumner förenklar för människor att stanna till (Ibid, s. 153). Skärmtak över entréer och trappor ger ett viss skydd, som ett mellanrum där man kan öppna sitt paraply. Även i detta avseende understryker Pressman & Zepic att kombinera den praktiska funktionen i dessa element med konstnärliga och visuella inslag. Skydden kan skapas i vackra färger och appliceras på redan existerande byggnader (1986, s. 99). Vidare diskuterar de att problemet med att ha för starka kontraster mellan ute och inne, det borde finnas ett mellanting där det sämre vädret mildras och de publika aktiviteterna kan förlängas (Ibid, s. 30). Skärmtak, arkader samt markiser kan användas för skydd om de placeras rätt (Ibid, s. 73). Även Gehl menar att markiser, vindskydd, värmelampor och stolar med kuddar kan hjälpa till att skapa ett mikroklimat. Att skapa skyddade uteserveringar kan förlänga användningen och skapa bekväma platser även på vintern (2010, s. 175).

Att sitta

Att kunna sitta är en avgörande faktor för att människor ska kunna stanna längre på en plats. Gehl menar att många aktiviteter utesluts om sittplatser är dåliga eller inte alls existerar. Däremot är människor mer noggranna med var de sitter i förhållande till var de står (2011, s. 155). Människor väljer till exempel en plats som är torr och där det är mindre vind. Man mår bättre av att ha kontroll över det som gör dem obekväma. Detta innebär enligt Baker (et al. 1999) att det inte spelar så stor roll var man sitter, bara att man har en känsla av att kunna välja. Whyte menar att den fysiska komforten är lika viktig som en bra utblick över aktiviteten på platsen (2009, s. 189). Gehl menar att man inte ska placera ut sittplatser för mycket eller på måfå i rädslan av att det ska finnas för mycket fritt eller tomt utrymme. Själva placeringen i sig är viktig och det måste ske en platsspecifik sådan särskilt gällande de primära sittplatser, det vill säga sittplatser som ser ut att vara avsedda för att sitta. Dessa bör hamna på det absolut lämpligaste läget på platsen, exempelvis där utblicken är som bäst och gärna i ett trivsamt mikroklimat. Känslan av intimitet och säkerhet är också viktig (2011, s. 158f).

Whyte anser att bänkar inte alltid blir utnyttjade eftersom de oftast står isolerade från varandra och det som händer på platsen (Whyte 1980, s. 33). För att starta en konversation är det fördelaktigt att placera stolar bredvid och nära varandra. Det är också en idé att sätta stolar på så vis att människor sitter lite snett mot varandra för att kunna starta en konversation mer naturligt (Ibid, s. 169f). Whyte nämner flyttbara stolar som ett bra komplement, på så vis kan människor välja hur de vill sitta. Han menar att

det är viktigt med komfort både fysiskt men också socialt. Bekvämligheten innebär att personen ska kunna välja att sitta längst fram, längst bak, på sidan, i solen, skuggan, i grupper eller ensam (Ibid, s. 24–33). Det är inte ovanligt att människor anstränger sig för att flytta på sin stol lite och ändå hamnar på samma ställe som utgångspunkten. Den flyttbara faktorn kan även generera gester mellan människor, där man visar att man respekterar någons privata sfär genom att just flytta sig lite (Ibid, s. 34f). Även Pressman & Zepic anser att flyttbara individuella stolar är bra för att kunna placeras i sol och kontakt med andra människor (1986, s. 98). Det finns typer av sittplatser som Whyte anser att man ska utlämna helt. Detta är fixerade, individuella sittplatser eftersom de inte ger något utrymme för interaktion. Även så kallade "loveseats", tvåsitssoffor, är för små för andra än just människor i kärleksrelationer (Whyte 1980, s. 36).

Att kunna stanna och beskåda platsen man befinner sig på är en viktig aspekt i främjandet av social interaktion. Det handlar om att kunna stanna, stå eller sitta på en skyddad plats från det rådande klimatet. Sittplatser kan förekomma på många sätt vars utförande kan främja social interaktion i olika grad och på olika sätt där flexibilitet och valmöjlighet är två viktiga aspekter.

Multifunktionella element

"The furniture of the street can make places work better but, again, customarily it's more by inadvertence the design."

(Whyte 1980, s. 100)

Whyte menar att möbler i staden inte alltid används på det sättet de avskiltigen skapades för utan att människor också tar sig friheten att använda det till vad de vill (1980, s. 100). Han menar att sekundära sittmöbler är lika viktiga, exempelvis att en fasad ska kunna ha utbuktningar för att ge plats åt de som vill slå sig ner (Whyte 1980, s. 28f). Sekundära sittplatser är minst lika viktiga och många gånger fördelaktiga för att inte få en plats att se tom ut. Dessa kan gestaltas i form av multifunktionella element som trappor, piedestaler och låga murar. Fontäner och statyer kan vara viktiga element i frågan om sittplatser (Gehl 2011, s. 162ff). Whyte menar även att konst i form av skulpturer kan ha en multifunktion och även vara sittbara (2009, s. 145). Boverket ser också en möjlighet med multifunktionalitet i gatumiljöns möbler, även för aktivitet:

“Gatumöbler, trappor med mera kan användas på olika sätt. Som en plats för paus och återhämtning eller för att främja fysisk aktivitet hos ungdomar som exempelvis håller på med parkour eller skejtar.”

(Boverket 2019, s. 10).

Stevens som tidigare nämnde lekfullhet som ett viktigt element i staden, menar också att den potential vi ser i rekvisita som finns på plats aktiveras av mångfalden av människor, deras behov och av de händelser som stimulerar dem. Möbler är ett perfekt element för att uppmuntra till lek eftersom det både är spännande och busigt att använda dem fritt. Att leka med något i staden som inte är tänkt ska lekas med uppmuntrar också till lekfullhet och i sin tur social aktivitet (Stevens 2007, s. 194). Stevens menar även att det inte alltid handlar om vad den specifika designen förväntas uppmuntra till, utan snarare vad brukaren själv anses kan göra med själva möblen eller prylen (Stevens 2007, s. 193).

Att se och höra

Att kunna se ordentligt och betrakta sin omgivning är viktigt påpekar Gehl i frågan om interaktion. Belysningen, menar han, bör således vara genomtänkt då den är avgörande för att se andra människors ansikten. Det behöver inte nödvändigtvis vara ljusare men det ska lysa på rätt element på gatan, exempelvis skyltar och väggar (2011, s. 165).

Ljudvolymen på en plats är viktig i avseendet att kunna höra önskade ljud, som andra människor, musik eller kanske fågelkvitter. Detta är något som främjas genom att låta gator vara utan biltrafik (Ibid, s. 167). Stevens instämmer och menar att eftersom mycket ljud reduceras på gågator blir det enkelt för människor att höra andra människor, musik och all mänsklig aktivitet (Stevens 2007, s. 72).

Sammanfattande kriterier

För att främja social interaktion krävs det att människor befinner sig på gågatan. Människor vill vara på en plats där andra människor rör sig. Det behövs i sin tur en anledning för att människor ska befinna sig på platsen. Denna anledning kan vara många, allt från att de måste passera för att komma till en annan plats till att behöva uträtta ett ärende just på en gågata. Det är när människor befinner sig på platsen som det finns en möjlighet att få dem att stanna, om än bara för en liten stund. För att detta ska möjliggöras

krävs det att den gestaltade miljön kanske har något extra, något som väcker ett intresse. Att det sker en interaktion på gatan kan också främjas av kontakten mellan byggnader och gata, en gradient mellan inne och ute. Oavsett vad det är kan en person vilja stanna kvar på gågatan en längre tid. Kanske väntar man på någon, barn kanske börjar leka med något, kanske är det sol, kanske träffar man någon man känner. En lekfull och varierad miljö kan bjuda in till social interaktion. Att stanna kvar på platsen är ofta ett resultat av att man tycker om platsen, vilket ställer högre krav på platsens kvalitet. Om människor stannar underlättar det om det finns bra sätt att stå eller sitta - där man kan njuta av solen, iaktta det man finner intressant eller samtala med en vän. Eftersom gågatan i sig, genom att vara befriad från bilar, är besparad onödigt ljud, tas inte den faktorn med som kriterium.

För att främja social interaktion i en gågatumiljö är det bra om platsen erbjuder:

Intresseväckande miljö - Miljön är varierad, intresseväckande, har stimulerande inslag och uppmuntrar till lekfullhet.

Kontakt med husen - Det finns en koppling och/eller en gradient mellan gatan och byggnader samt dess verksamheter.

Sitt- och ståplatser - Det finns sitt- och ståplatser i skyddat läge med en placering som erbjuder en utblick över aktiviteten på platsen. Sittplatser får gärna vara flexibla, sekundära och multifunktionella.

Belysning - Det ska finnas en bra belysning på platsen

Vinterns påverkan på social interaktion

Klimatet i Sverige är skiftande och varierar mycket från norr till söder. Eftersom många platser i landet är nära havet innebär det en riklig nederbörd. I södra Sverige är medeltemperaturen på vintern mellan 0 - -2 grader och i norra delarna ner mot -15 - -16 grader (NE., Sverige, klimat). När dygnets medeltemperatur är 0 grader eller lägre i mer än 5 dagar är det meteorologisk vinter. Detta innebär att vintern kommer till Sverige olika tider på året, ibland så sent som 7 januari. De senaste decennierna har vintrarna varit svala i södra Sverige, och den meteorologiska vintern uteblivit helt. I norra Sverige kan vintern anlända i mitten av oktober (SMHI, 2020a). Detta innebär att det under den kalendariska vintern kan vara höst - då ska dygnstemperaturen vara under 10 grader fem dygn i rad. Det kan däremot återgå till ett varmare väder trots att den meteorologisk årstiden ankommit (SMHI, 2020b).

Den 21 december som vanligtvis är den mörkaste dagen på året, kan det i södra Sverige vara enbart 7 soltimmar jämfört med årets ofta längsta dag, midsommar, med 17 timmar (SMHI 2019b). Som tidigare nämnt har ljuset en stor betydelse för att människor ska se varandra i staden. På vintern kan detta vara en större begränsning än övriga årstider särskilt eftersom det ofta hinner bli mörkt efter de normala arbetstiderna.

Nödvändiga aktiviteter i fokus

Som tidigare nämnt är aktivitet en viktig faktor för att social interaktion ska ske på en plats. Pressman menar att när människors behov i det urbana rummet skiftar under året ger det upphov till olika tolkningar av hur man kan använda miljön. I städer som har vinterväder är det olämpligt att designa för en platsanvändning i detalj. Istället borde det planeras och designas för att göra platser anpassningsbara för fler behov året runt. På så vis kan man göra platser som kan hantera alla säsongers sociala behov (1991).

Nash har i sin artikel kommit fram till olika generella slutsatser angående människors användning av det offentliga rummet på vintern. En av slutsatserna är att det sker en betydligt lägre användning av det offentliga rummet under vintermånaderna (Nash 1981). Anledningen till att folk är utomhus mindre beror troligtvis på att det är mindre bekvämt att vara ute.

Det är också mindre bekvämt att överhuvud taget spendera mer tid än nödvändigt utomhus på vintern, även om det bara handlar om att förflytta sig (Pressman 1991). Pressman menar att vädret (vind, kyla och snö) bidrar till mer obekväma situationer då exempelvis transporter blir mindre behagliga (1995, s. 53). Att människor inte vill tillbringa sin tid ute, menar Pressman & Zepic, beror till stor del på att det finns för få nätverk för fotgängare och att det sker ett sämre underhåll på platser som trottoarer. Det är också brist på skydd av trottoarer, i form av arkader och skärmtak (1986, s. 72f).

Eftersom komfort är subjektivt är det svårt att separera vilket beteende som beror på fysiologiska eller psykologiska faktorer. Det enda man vet är att det finns färre saker människor gillar med vintern än med sommaren. Pressman menar att många rekreativa aktiviteter blir färre på vintern (1995, s. 53f). Människor vill även ha en mer bestämd anledning eller aktivitet för att gå ut då (Pressman 1991). Pressman refererar Gehl och hans tidigare nämnda teorier om olika sorters aktiviteter i staden och menar att den nödvändiga aktiviteten är den enda som med säkerhet händer på vintern (1991). Det är spontana aktiviteter som lek, att bara frivilligt promenera eller umgås med varandra som först väljs bort i de kalla temperaturerna. Om aktiviteter inträffar är det oftast i samband med någon form utan extremväder, som hög snönederbörd (Nash 1981).

Högre krav på stimulans

I föregående avsnitt om social interaktion framgick vikten av en miljö som är varierad, lekfull samt bjuder på något som fångar intresset och stimulerar. Detta är en viktig faktor i att få människor att stanna upp på en plats. Något som kan vara ännu viktigare på vintern eftersom majoriteten av människor inte stannar upp i samma omfattning under de kallare årstiderna. En av Gehls observationer visar att fler människor är i rörelse på vintern än på sommaren. Det är fler som stannar upp under varmare årstider för att exempelvis äta eller betraktar sin omgivning (Gehl 2010, s. 175). Genom observationer av Ströget i Köpenhamn menar han också att människor dessutom rör sig betydligt snabbare på vintern än på sommaren. (Ibid, s. 71) Gehl hävdar även att människor på vintern rör sig mer målinriktat och främst för att hålla sig varma (Ibid, s. 120). Om människor på vintern rör sig snabbare bidrar det till den kedjeeffekt som i sin tur gör att staden upplevs mindre spännande och mer livlös. På så vis är det främjande att

överhuvudtaget uppmuntra till gång eller cykel eftersom det, på grund av den långsamma hastigheten, skulle bidra till en mer levande stad (Ibid, s. 71).

Pressman menar att aktiviteten i det publika rummet under vintern kan uppmuntras genom att förse platsen med en hög kvalité och estetisk miljö (1991). *“Our winter season urgently demands more sensory stimulation”* (Pressman & Zepic 1986, s. 102). Baker (et al. 1999) menar också att om en plats har varierande och intressanta sorters stimulering har människor, jämfört med genomsnittliga förhållanden, också en högre tolerans mot de extrema väderförhållandena, så länge de inte på något sätt är hotfulla. Pressman menar att utökandet av olika utsmyckningar kan genom sinnerligt deltagande, bidra till mer urbant liv (Pressman 1995, s. 79f). Han hävdar också att karnevaler och festivaler ger en positiv bild av staden. Att vinterutomhusaktiviteter som skridskor och skidor också kan förse människor med en aktivitet utomhus (Ibid, s. 90).

Vidare menar Pressman att människor påverkas negativt av att variationen av färg, ljud och lukt avtar (1995, s. 54). Vilket i sin tur gör att tillförseln av färg är en viktig faktor för liv i staden under vintern. Även variation i olika färger på ljus kan skapa mer livlighet på gatorna i mörkare tider. Varma färger kan skapa en känsla av värme (Ibid, s. 79f). En arkad med värme, ljus och musik kan göra vintern trevligare i gatumiljön (Pressman & Zepic 1986, s. 72).

Vädret som den främsta utmaningen

De nödvändiga aktiviteterna kan som tidigare nämnt anses vara en förutsättning för andra aktiviteter som i sin tur möjliggör möten i staden. Dessutom pågår det troligtvis en viss interaktion vid utförandet av olika nödvändiga aktiviteter som att pendla till och från jobb eller gå till affären. Skulle människor stanna upp och vara ute en längre stund ställer detta troligtvis högre krav på ett gynnsamt väder. Nash hävdar att även när det är en mild temperatur och ganska svag vind är antalet människor ute betydligt kortare tid än på sommaren (Nash 1981). Eliasson har studerat hur människor i Göteborg under olika tider på året, upplever vädret på specifika platser. Hon påstår att vädret uppfattas som lugnare och mer attraktivt när det är lägre temperatur och mindre blåst (2007, s. 79). Bekväma väder, som sol och högre temperatur, ökar antalet människor i staden. Däremot har för kallt eller för varmt väder en negativ påverkan på människor och deras

aktivitet (Ibid, s. 73). Studien visar även att människor uppfattar klar himmel, mindre vind och varmare temperatur som ett bra väder för fysisk aktivitet (Ibid, s. 77). Vind i kombination med kyla bidrar till en obekväm upplevelse i staden (Nikolopoulou & Lykoudis 2006).

Vädret kan dessutom uppfattas som väldigt vackert och i högre grad tolereras, om det tar sig i uttryck på ett naturligt sätt, exempelvis närmare havet (Eliasson 2007, s. 82). Baker (et al. 1999) hävdar liknande genom att referera till G.J.W. Huber, som påstår att människor tolererar fler förändringar av den fysiska miljön om den är naturligt.

Även människors förväntningar under den specifika årstiden, har betydelse för hur vädret upplevs (Ibid). Åtminstone det väder som förväntas med tanke på situation, plats och årstid. Förväntningar på väder spelar också en stor roll då människor förväntar sig en högre temperatur på hösten efter sommaren, samtidigt som en kallare temperatur på våren uppfattas som behagligare efter en kall vinter (Gehl 2010, s. 168). Nash menar precis som Gehl i sin undersökning att en solig dag med vind kunde anses vara en "bra" dag om den hade kommit efter en vecka med moln (Nash 1981). Ju mer norrut människor befinner sig, desto ivrigare blir de att hitta solen. Den första varma dagen efter regniga och kalla dagar är en dag där mest folk är ute (Whyte 1980, s. 44). Gehl hävdar att detta förvisso ser olika ut i världen, där människor till exempel i Skandinavien ofta vill utnyttja den minsta lilla solglimt, särskilt efter en lång vinter (2011, s. 179). Baker vågar till och med påstå att människor i Skandinavien inte bryr sig lika mycket om kallare temperatur och starkare vind. Om detta beror på psykologisk eller fysisk anpassning är oklart eftersom upplevelsen och förväntan är individuell (et al. 1999). En betydelsefull faktor i människors uppfattning om komfort på vintern är dessutom att vädret uppfattas mer bekvämt om de upplever att de har valt att vara där de är. Vädret är alltså mer bekvämt om de när som helst kan lämna platsspecifika omständigheter de utsätts för (Nikolopoulou & Lykoudis 2006).

Trots att det är färre människor ute på vintern, finns det vinterväder som föredras och kan anses attraktivt även om det inte innebär att människor, olikt sommaren, flockas utomhus. Platser med sol och mindre vind, särskilt efter en period med sämre väder, kan anses attraktiva.

Skydda för väder

Det finns olika sätt att anpassa sig eller skydda sig för väder. Baker (et al. 1999) menar att människor oftare hittar en bättre plats att sitta på, klä sig varmare eller dylikt snarare än att själv anpassa platsen efter sitt behov. Med detta menar hon exempelvis att ta upp ett parasoll som sitter fast i bordet man sitter vid för att skydda sig från solen. Hon menar däremot att man genom att designa en plats med exempelvis parasoll, och öka element som potentiellt kan skydda en person, kan man öka den användningen. Pressman & Zepic (1986, s. 97) menar även att formen är viktig och att materialet ska väljas till fördel att vara bekvämt i det rådande klimatet, exempelvis att sittplatser ska vara värmande.

Gehl hävdar att det är bra att kunna känna av hur våra årstider skiftar, men att det är viktigt att ha möjligheten att söka upp en skyddad plats. Att skapa mikroklimat utomhus kan öka komforten (2011, s. 178). Vädret är olika från plats till plats och kräver platsspecifik design eftersom platserna ofta kräver olika lösningar beroende på årstid och väder (Ibid, s. 171). Eliasson (2007, s. 83) hävdar att skapandet av mikroklimat kan påverka hur människor använder en plats, hur de uppfattar den, vilket i sin tur också kan påverka känslor. Hon menar att det finns en stark koppling till att vädret påverkar oss emotionellt, vilket innebär att uppfattningen av miljön troligtvis också förändras (Ibid, s. 73). Även Nikolopoulou och Lykoudis (2006) betonar att det finns ett samband mellan mikroklimat och bekväma tillstånd i staden. De hävdar att kombinationen av mikroklimat och stimulans i miljön kan öka användningen av en plats, och troligtvis aktiviteten. Även på öppna platser som har ganska hårda mikroklimat. Pressman anser att man med hjälp av olika sorters planering och design kan öka platsens kvalité och sociala aktivitet på vintern (1991). Han hävdar att urbana miljöer borde designas på så vis att man blockerar vind och låter solen stråla mellan byggnader. Detta kan förlänga sommarsäsongen och till och med låta sommaraktiviteter, som att sitta i solen, att också hända på vintern. Pressman hänvisar till Culjat och Erskine som hävdar att man kan förlänga utomhussäsongen ytterligare sex veckor genom att planera för mikroklimat (Ibid, s. 770).

Sammanfattning av vintern och dess utmaningar

Det som främjar interaktion människor emellan är andra människor och deras vilja att stanna upp. De utmaningar som vintern bidrar till är det

faktum att människor inte är lika angelägna att tillbringa tid utomhus. Detta beror delvis på att vädret inte är lika attraktivt. Människor rör sig troligtvis också snabbare och mer målinriktat på vintern. Detta kan göra det svårare för människor att stanna upp vilket i kombination med vädret ställer högre krav på en utemiljö som stimulerar människor och får dem att stanna.

Kriterier för främjandet av social interaktion.

Vinterns utmaningar

Intresseväckande miljö - Miljön är varierad, intresseväckande, har stimulerande inslag och uppmuntrar till lekfullhet.

Troligtvis ett ökat behov. Gärna aktiviteter anpassade efter vintern som skridskor och snö.

Kontakt med husen - Det finns en koppling och/eller en gradient mellan gatan och byggnader samt dess verksamheter.

Ett större behov av skydd mot väder.

Sitt- och ståplatser - Det finns sitt- och ståplatser i skyddat läge med en placering som erbjuder en utblick över aktiviteten på platsen. Sittplatser får gärna vara flexibla, sekundära och multifunktionella.

Ett större behov av skydd från väder samt en mer noggrann placering.

Belysning - Det ska finnas bra belysning på platsen.

Belysningen behövs under fler timmar om dygnet.

Den temporära arkitekturens möjligheter

Som tidigare nämnt definieras, i den här uppsatsen, temporär arkitektur som något som skapas i syfte att existera under en viss begränsad tid. Tidigare i uppsatsen har det undersökts hur social interaktion främjas i gatumiljön och vilka utmaningar eller möjligheter vintern bidrar med. Vidare följer exempel på temporär arkitektur.

Kriterier för främjandet av social interaktion på vintern.

Intresseväckande miljö - Miljön är varierad, intresseväckande, har stimulerande inslag och uppmuntrar till lekfullhet. Platsen erbjuder stimulerande aktiviteter som gärna är anpassade efter vintervädret.

Kontakt med husen - Det finns en koppling och/eller en gradient mellan gatan och byggnader samt dess verksamheter som erbjuder skydd mot väder.

Sitt- och ståplats - Det finns sitt- och ståplatser i skyddat läge med en placering som erbjuder en utblick över aktiviteten på platsen. Sittplatser får gärna vara flexibla, sekundära och multifunktionella. Gärna placerade i ett bekvämt mikroklimat.

Belysning - Det finns en bra belysning på platsen även under dygnets mörka timmar.

Exempel på temporär arkitektur

Konstnärliga installationer

Genom olika arrangemang har det återkommande gånger under vinterhalvåret ordnats olika konstnärliga ljusinstallationer i städers mer centrala delar. Exempel på detta är *Allt ljus på Uppsala*, *Norrköping Light festival* och *Malmö:by LIGHT*. Under en begränsad tid kan människor promenera runt i vintermörkret och uppleva olika typer av

ljusdekorationer (Allt ljus på Uppsala 2020; Norrköpings kommun 2019; Malmö 2019a). Ett liknande koncept är *Open Art* i Örebro som varje sommar äger rum under tolv veckor. "Ett energifält utanför konstens traditionella normer" skriver de på sin hemsida och låter stadens rum bli en arena för hundra konstverk. De vill uppmuntra till den kreativa processen och erbjuder guidade visningar, pedagogiska program samt olika aktiviteter (Open art 2020).

Aktiviteter

Ett annat ytterst temporärt fenomen är *Snöhögen* i Lund på Stortorget som ger plats för lek. Högen utgörs av en samling snö som kan formas och bestigas. Med samma vinteraktivitets-koncept skapas även förutsättningar för skidåkning i Lunds stadspark där snö läggs ut som ett spår (Hallgren & Sjögren 2016).

Ett resultat av Stockholm stads projekt *Levande Stockholm* är ett samarbete med kulturförvaltningen som erbjuder olika interaktiva nöjen i det publika. Ett exempel är *Pop-up poesi* där människor får kombinera sin egen poesirad och fästa den på en magnetisk möbel (Stockholm stad 2019, s. 31).

Figur 1: Pop-up poesi i gatumiljö bjuder in till en enkel och snabb aktivitet i stadsrummet. Bildkälla: Moa Lindström.

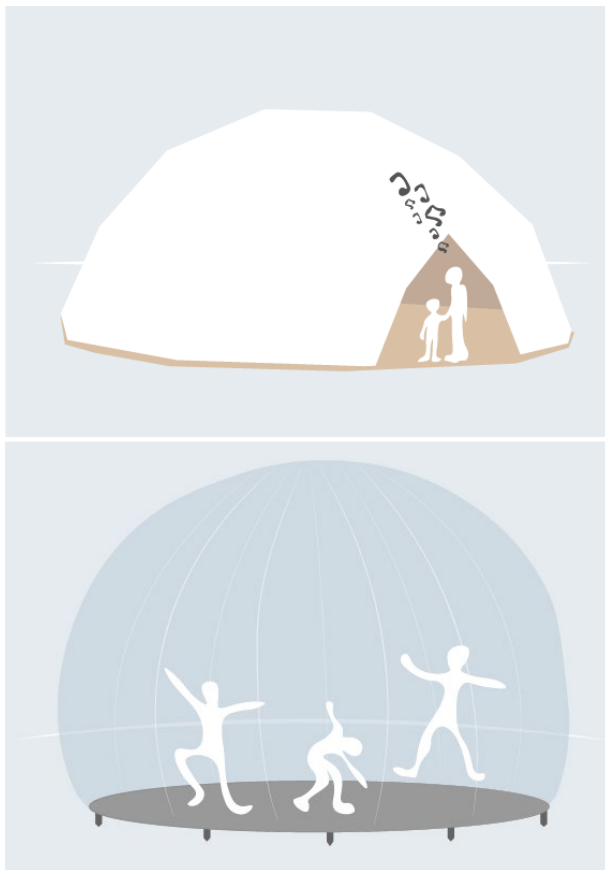
Temporär belysning

En annan slags temporär företeelse är "ljusterapi" i Umeå. För några år sedan fick Umeå installerat ljusterapi i sina busskurer. Detta är ett temporärt inslag under vintermånaderna för att öka solljuset som normalt är bristande (Brändström 2012).

Uterum för aktivitet

Som en del av det säsongsrelaterade programmet Vinterlund, i samarbetet mellan kommunen och stadens kultur- och föreningsliv, ställer Lunds kommun ut *Vinterkupolen* mitt i centrala Lund på Stortorget. Detta är en temporär tältlik kupol där olika typer av aktiviteter kan ta plats (Vinterlund u.å.). Vinterkupolen är en plats för alla med aktiviteter hela vintern som exempelvis musik, dans, kläder- och leksaksbyte (Vinterlund 2019). När det inte pågår evenemang spelas en ljudinstallation i kupolen (Vinterlund u.å.).

Ett annat temporärt uterum är *The Environment Bubble* som är skapad från en äldre ritning från 60-talet av den kanadensiska konstnären François Dallegret. Det är en stor uppblåst bubbla av något slags genomskinligt material. Inne i bubblan finns det möjlighet att beskåda uppträdanden och delta i workshops (Performa 17 u.å.).

Figur 2 & 3: Vinterkupolen (över) och The Environment Bubble (under) skapar skydd vid utförandet av aktiviteter i det publika rummet. Bildkälla: Moa Lindström.

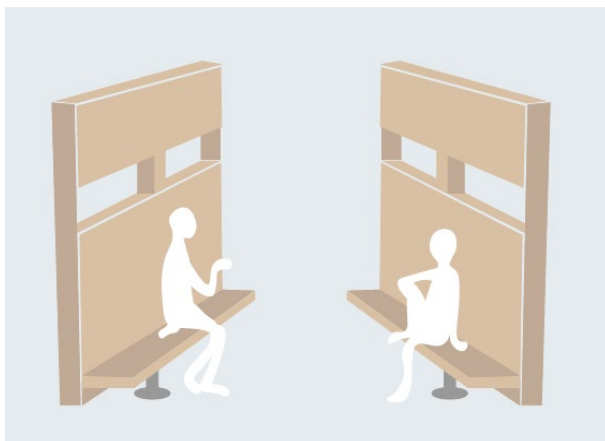
Figur 4 visar en både temporär och kreativ "reklamskylt" som en del av en kampanj att väcka en tanke om smarta städer. Reklamskylten är monterad på en vägg och marknadsför inte bara företaget bakom idén utan bidrar även med ett skydd för regn (Ogilvy & Mather France 2013).

Figur 4: En kreativ temporär reklamskylt kan monteras på en redan existerande vägg för att ge skydd mot regn. Bildkälla: Moa Lindström.

Flexibla och multifunktionella sittplatser

Figur 5 visar ett exempel på temporärt utplacerade, snurrbara *sittplatser* i New York. Möblerna står på rad och fungerar som en rumsavdelare. De skapar möjlighet för rum, där sällskap kan välja åt vilket håll de vill sitta. Möjligheten finns att som skydd vända ryggen mot vinden och ändå ha solen i ansiktet. Ryggstödet kan även användas för upphängning av konst (Architizer, u.å.).

Figur 5. Kreativa sittplatser som både kan skapa rum, riktas mot sol och troligtvis blockera vind. Bildkälla: Moa Lindström.

Verket *The Unexpected Hill* är gjord av vertikalt uppställda triangulära prismetor dekorerade med blå och vit keramik. Verket som är placerat i London planerades vara framme under en sommar. Tanken var att man ska kunna mötas här, sitta ner, klättra upp och utforska (Howard 2015).

*Figur 6. The Unexpected Hill som ett exempel på en staty som bjuder in till aktivitet.
Bildkälla: Moa Lindström.*

Statyn *Ljuset på* föreställer en vit, nästan sex meter hög bordslampa som på vintern ger ljus på Lilla Torg i Malmö. Statyn går att sitta på, har installerade värmeslingor samt är försedd med en ljudinstallation (Fjällman 2006).

Avslutande diskussion och reflektion

Resultatdiskussion

Uppsatsens syfte är att utforska vilken betydelse temporär arkitektur skulle kunna ha för att främja social interaktion i gågatumiljö på vintern. Den första delen av diskussionen behandlar de första två delarna av uppsatsen om social interaktion och vinterns påverkan. Vidare i andra delen av diskussionen diskuteras exemplen på temporär arkitektur tillsammans med föregående litteraturdelar (kriterierna) samt gågatan som arena för att besvara frågeställningen: *Vilken betydelse kan temporär arkitektur ha i främjandet av social interaktion på en gågata på vintern?* Kapitlet avslutas med en metoddiskussion, exempel på vidare studier samt en slutsats.

Social interaktion på vintern

Uppsatsen undersöker social interaktion med utgångspunkten människors aktivitet i staden då flertalet författare anser att just den mänskliga aktiviteten är en stor källa till social interaktion (Gehl 2011; Whyte 1980; Jacobs 1962). Ju fler människor som finns på en plats desto fler människor använder den (Gehl 2011; Jacobs 1962). Detta ger upphov till den mest enkla interaktionen som att se, höra och ta del av varandras närvaro. Det finns möjligheter för ytterligare *komplicerad* social interaktion om människor stannar upp en stund på gatan (Gehl 2011). Denna typ av situation främjas av att en miljö är lekfull (Stevens 2007; Carmona 2010), intresseväckande och varierad (Pressman & Zepic 1986; Marcus and Francis 1998; Whyte 2010; Baker et. al. 1999; Jacobs 1962). Stannar människor en längre tid på gatan för att exempelvis ägna sig åt aktiviteter som att vila, äta eller titta på folk ökar chansen för social interaktion (Gehl 2011; Whyte 1980). I detta fall ställs det högre krav på att miljön är bekväm att vistas i, att det finns stå- och sittplatser som ger komfort och en utblick över vad som händer på gatan (Gehl 2011). På så vis är gestaltningen av gatamiljön och vad den kan bidra med en viktig faktor i främjandet av social interaktion. Målet är inte nödvändigtvis att främlingar ska mötas, men att miljön ska skapa förutsättningar för detta. Social interaktion kan förekomma i många grader och på många olika nivåer, allt från en blick man delar med någon till ett samtal med en nära vän. Social interaktion är ett brett begrepp och kan

troligtvis ske under otaliga omständigheter och är inte nödvändigtvis begränsad till olika typer av aktiviteter.

Vidare bidrar vinterns väder till att aktiviteten och användningen av gatumiljön ser annorlunda ut. Vintern kommer med utmaningar som obekvämt väder och mörker vilket i sin tur utmanar möjligheten och viljan att tillbringa längre tid ute. Flertalet författare hävdar att det främst är nödvändiga aktiviteter som utförs på vintern där rekreativa sysslor väljs bort på vintern bland annat på grund av vädret (Pressman 1991; Nash 1981). Detta varierar troligtvis mellan olika klimat och beror sannolikt på kultur och vilka intressen människor har. Detta utesluter inte heller att interaktion vid utförandet av de nödvändiga aktiviteterna, när man handlar mat eller går till skolan. Däremot kan människor som är ute röra sig snabbare och mer målinriktat (Gehl 2010) vilket troligtvis ställer högre krav på en intresseväckande miljö. Om färre människor är ute och inte vill stanna upp bidrar det till en ond spiral som i sin tur kan minska på aktiviteter och underhållning och bidra till en mindre livfull gatumiljö. Därför krävs det anledningar till att stanna upp och förutsättningar för att kunna stanna kvar.

Den temporära arkitekturens betydelse

Intresseväckande miljö

En faktor som troligtvis främjar social interaktion i en gågatumiljö på vintern är att det finns intresseväckande element som människor kan interagera med. Detta kan sannolikt öka interaktionen mellan två vänner på gatan och i vissa fall kanske göra att två främlingar interagerar med varandra (Pressman & Zepic 1986; Whyte 1980; Carmona 2010; Gehl 2011). Temporär arkitektur i form av projekt som *Allt ljus på Uppsala*, *Norrköping Light festival* och *Malmö:by LIGHT* samt *Open art* skulle i teorin kunna främja social interaktion genom att bidra till mer stimulans och variation i miljön. Alla dessa evenemang kräver mer än en gata men skulle kunna göras i mindre skala så att de passar in i en gågatumiljö. Stimulansen bidrar till att människor stannar upp en stund (Marcus & Francis 1998; Whyte 1980). Detta kan i sin tur bidra till att miljön uppfattas som mer aktiv och troligtvis locka fler människor.

Konstinstallationer och ljusinstallationer blir i sin temporaritet en faktor som bidrar med variation i stadslandskapet. Det är då både den temporära arkitekturen som koncept som ger variation samt möjligheten att göra den

temporära arkitekturen varierad. Ett liknande exempel är *Ljuset på* som på dagen värmer någon som sitter, spelar lite musik och låter människor betrakta livet på torget. I mörkret börjar den sedan att lysa vilket gör att den kan vara intressant fler timmar på dygnet.

Även om litteraturen hävdar att lek som en rekreativ aktivitet väljs bort under vintermånaderna nämns det även att vinterrelaterade aktiviteter som exempelvis skidor och skridskor uppskattas (Nash 1981). Aktiviteter som att installera en snöhög, en skridskobana eller ett skidspår kan vara aktiviteter som bjuder in till lek och på så vis främja interaktion. Lekfullhet bjuder in till interaktion på så vis att det lättar upp stämningen på en plats och bidrar till aktivitet (Stevens 2007; Carmona 2010). Däremot är snöhögen och skidspåren inte lika enkelt anpassade för en gågata, varken storleksmässigt eller med avseende för bilarnas framkomlighet.

Vintern bidrar med högre krav på att den gestaltade miljön ska mildra ett oattraktivt, kallare och blåsigare väder (Pressman 1991). Detta gäller troligtvis främst i möjliggörandet av sociala interaktioner som sker vid de aktiviteter som kräver att människor stannar en längre stund. Ett exempel på utemiljö där det skapas ett annat klimat med hjälp av temporär aktiekur är *Vinterkupolen* och *The Environmental Bubble*. Dessa skapar ett uterum som möjliggör för människor att under en längre stund ta del av aktiviteter i ett stadsrum. Av bilderna att döma är dessa två exempel troligtvis för stora för en gågatumiljö, med hänsyn till framkomligheten för både fordon och människor. Däremot är konceptet i sig något som skulle kunna möjliggöra ett vindskydd och erbjuda en bekvämare miljö att sitta i.

Aktiviteter utöver de nödvändiga på vintern är som nämnt inte lika vanliga (Pressman 1991; Nash 1981). Det är troligtvis färre människor ute när det är sämre väder, vilket gör människor mindre benägna att överhuvudtaget stanna upp (Gehl 2010). Detta väcker en tanke om att det kanske är mer rimligt att lyfta fram platser där aktiviteter kan utföras vid mer attraktivt väder snarare än att lägga resurser på att skydda alla typer av aktivitet från dåligt väder.

Sitt- och ståplats

Vintervädret är som mest attraktivt när det är sol och lite vind (Eliasson 2007). Att sitta ner på vintern är troligtvis bara intressant om det är sol och vindstilla eller att det är sol och platsen ligger i lä. På så vis är man begränsad

till några timmar på dagen om man vill att människor ska interagera med varandra på ett sätt som kräver att man är ute stillasittande en längre tid.

Temporär arkitektur går att placera fritt, vilket är ett kriterium som blir viktigt även på vintern då det är viktigt med sol, lä och att studera aktiviteter som pågår på gatan. Däremot finns det en begränsning i att fordon ska kunna komma fram vilket gör att flyttbara stolar bör placeras i ett begränsat område. Möbler kan däremot vara flexibla på andra sätt. I exemplet "sittplatser i New York" kan möblerna anpassas efter vilken utblick man vill ha över miljön. Den kan även vändas bort från vind och mot solen – för att i sin tur skapa ett skydd mot oönskat väder och för att skapa ett slags skydd. På samma vis kan *Ljuset på* också skapa ett skydd från kylan med sina värmelampor. Ljuset på möjliggör även i sig självt en plats för mörkare tider på dygnet. Både i sin design och sitt ljus blir det ett intresseväckande element i miljön.

Multifunktionalitet är något som uppmuntras av flertalet författare (Whyte 2009; Gehl 2011, Boverket 2019, Stevens 2007), både gällande sekundära sittplatser och möbler som erbjuder en kombination av lek, stimulans och sittplats. En tanke som väcks efter att ha tittat på exempel på temporär arkitektur är att det finns en viss multifunktionalitet i många av dem. Att behoven av sittplatser, mikroklimat, ljus, intresseväckande miljöer och aktivitet kombineras och blir ett i ett fysiskt element. Ljusinstallationer kan vara både praktiska ljuskällor och konst som väcker intresse. Konst i form av statyer kan kombineras med aktivitet precis som i *Ljuset på* och *The Unexpected Hill*. Sittplatser kan skapa rum, skydda mot väder och främja samtal. En stol placerad i lunchsolen på vintern kan senare på kvällen, när det inte finns en sol att njuta av, lysa upp som ett konstverk eller användas som en aktivitet för exempelvis skejtare.

Vidare i frågan om multifunktion är det intressant att tänka på kombinationen av nödvändiga aktiviteter, intresseväckande element och skydd för väder. Att vänta på en vän under ett tak samtidigt som man tittar på något intresseväckande eller ägnar sig åt något i ens omgivning. I exemplet *Ljuset på* finns det tak och en liten ljudinstallation som kan underhålla i väntan på någon. Detta innebär att platser som har ett skärmtak, tex "reklamskylten" skulle kunna kombinera det med exempelvis *Pop-up poesi*.

På vintern är vi troligtvis i mer behov av sittplatser som skyddar från väder (Pressman 1991) och möjliggör en vy över intressanta aktiviteter eller element på platsen. På permanenta gågator där man tillsätter temporär arkitektur är vi troligtvis, på grund av mindre användande av stadsmiljön (Ibid 1991), inte i behov av fler sittplatser. Att däremot genom att addera mer stimuli, som konst i kombination av sittplatser, skulle kunna minska känslan av tomhet på en plats.

Belysning

Belysning på en plats är viktigt för att människor ska se varandra (Gehl 2011). Belysning på vintern handlar i stor utsträckning om att ljuset bör finnas en längre tid eftersom ljusstimmarna från solen är färre (SMHI 2019b). Däremot skulle belysning kunna ha en större betydelse för att uppmärksamma intresseväckande element på gatan. När det hunnit bli mörkt på vägen hem från arbetsplatsen eller skolan och möjligheten för interaktion på gågatan är stor kan ljus också användas precis som i exemplen om ljusinstallationer - genom att vara intresseväckande. Som tidigare nämnt med *Ljuset på* finns det en variation i multifunktionaliteten som också ger upphov till en mer attraktiv och intressant miljö. Att dessutom låta temporära fenomen som "ljusterapi" finnas till under vintermånaderna ger ett mervärde till mörkret.

Detta leder in på en tanke om att temporär arkitektur kan vara så temporär att den bara är där när den absolut behövs, till exempel i en halv minut. "Ljusterapin" i busskuren kan lysa när någon är på platsen, en stol kan bli varm när vi sitter på den etcetera. Temporaritet kan variera mellan sekunder och en hel säsong vilket innebär att något kan ha en form som är konstant eller permanent men med en temporär funktion. En kaffetruck behöver inte finnas på en plats varje dag under vintern, utan en dag i veckan. Eftersom människor inte stannar på gågatan i samma utsträckning skulle detta innebära en mer diskret anpassning som inte behöver innebära att omgestalta ett befintligt gaturum utan enbart addera funktioner som kan användas olika tid på året eller dygnet. Detta knyter även an till Pressmans (1991) kommentar om att det är svårt att gestalta i detalj för alla årstider och att man istället bör gestalta en miljö som möjliggör för aktivitet året runt. På så vis förädlar och kompletterar man de redan permanenta elementen på plats med hjälp av temporär arkitektur och temporära attribut.

Kontakt med husen

Flera författare talar om kontakten och gradienten mellan gata och byggnad. Både som en möjlighet att bidra till folkliv och en plats där man kan stå innan man tar sig ut eller in ur en byggnad (Gehl 2010; Jacobs 1962; Boverket 2019, Pressman & Zepic 1986). Detta förutsätter något slags mikroklimat eller ett skydd för väder. Även om temporär arkitektur i sig inte alltid skulle kunna skapa ett mikroklimat finns det en möjlighet att bidra till exempelvis ett skärmtak som ökar komforten vid en entré. Ett exempel på detta kan vara "reklamskylten".

Metoddiskussion

Social interaktion är ett komplext ämne att undersöka. Att hitta litteratur som behandlar social interaktion specifikt i gågatumiljön var svårt. Detta ledde till att jag tog mig friheten att se gågatan som en del av den interaktion som sker i staden, främst vanliga gator och torg, vilket kan ge upphov till ett bristande resultat. Litteraturen är även tagen från stora huvudstäder vilket gör att resultatet troligtvis inte kan generaliseras för alla sorters städer. Dessutom finns det troligtvis många aspekter som påverkar social aktivitet och det är svårt att generalisera eftersom det är förknippat med den specifika platsen och människorna som brukar den. Andra aspekter som uppsatsen inte behandlar är faktumen att gågator varierar från stad till stad, i storlek och sammanhang vilket kan påverka både hur den används på vintern och vilken typ av social interaktion som sker där. Detta kan påverka resultatets relevans och gör det svårt att generalisera.

Temporär arkitektur är ett brett begrepp med många exempel jorden över. Urvalen är begränsade till den angivna tiden och har inspirerats av de kriterier som sammanfattats ur del ett och två. På så vis finns det troligtvis fler exempel som skulle kunna bidra med olika sorters betydelse.

På grund av tidsbegränsningar behandlar denna uppsats inte ekonomiska eller byråkratiska aspekter, vilka regler och lagar som gäller samt vad och hur den temporära arkitekturen kan placeras på en gågata. Underhåll, förvaltning eller säkerhet är också viktiga aspekter som skulle kunna påverka vad som är relevant att addera på en gågata och på så vis dess betydelse för den sociala interaktionen. Detta skulle också kunna påverka vilken betydelse temporär arkitektur kan ha i en gågatumiljö på vintern.

Vidare studier

I frågan om vidare studier hade det varit intressant att utforska den temporära arkitekturens möjlighet att skapa mikroklimat. Det hade också varit intressant att vidare utforska multifunktionalitet i både permanent och temporär arkitektur i syfte att främja social interaktion. Eftersom en stor del av aktiviteten på vintern i staden sker till fots hade det varit intressant att vidare studera vad som kan främja interaktion specifikt i gånghastighet. Det skulle också vara intressant att närmre studera vilken sorts element eller aktivitet som ger upphov till vilken typ eller grad av social interaktion.

Avslutande reflektioner

Temporär arkitektur kan ha en stor betydelse för social interaktion på en gågata på vintern. Inte minst med dess möjlighet att bidra till en variation för att skapa en intresseväckande och lekfull miljö.

Temporär arkitektur kan ha en betydande roll i att addera spännande multifunktionella element, för att få en plats att verka mindre folktom och således mer attraktiv på vintern.

Temporär arkitektur kan troligtvis ha en betydande roll i att skapa skydd mot väder i form av exempelvis vindskydd eller mindre skärmtak.

Temporär arkitektur är i sig självt flexibelt och kan på så vis placeras på väl valda platser för att människor ska vilja stanna på gågatan, vilket har en stor betydelse för social interaktion.

Avslutningsvis kan temporär arkitektur troligtvis ha en stor betydelse i främjandet av social interaktion på en gågata på vintern. Fler undersökningar, och med andra aspekter inkluderade, behöver dock göras på ämnet för att kunna dra generella slutsatser.

Referenser

Tryckta källor

Baker, N., Nikolopoulou, M., Steemers, K. (1999) *Thermal comfort in urban spaces: Different forms of adaptation*. 1999 REBUILD. International Conference: The Cities of Tomorrow, Barcelona, Spain, 4–6 October 1999.

Carmona, M. (2010). *Public places - urban spaces: the dimensions of urban design*. Uppl 2. Oxford: Architectural Press/Elsevier.

Eliasson, I (2007). *Climate and behavior in a Nordic city*. Landscape and Urban Planning, vol. 82, ss. 74-75. DOI: 10.1016

Gehl, J (2010). *Cities for People*. Uppl 2. Washington, D.C: Island Press.

Gehl, J. (2011). *Life between buildings: using public space*. Köpenhamn: The Danish Architectural Press.

Gehl, J. & Svarre, B. (2013). *How to Study Public Life*. Uppl 1. Washington, DC: Island Press/Center for Resource Economics.

Goffman E. (1963). *Behavior in public places*. Free Press. Uppl 1. Free Glencoe, Illinois: Press of Glencoe

Jacobs, J. (1962). *The death and life of Great American cities*. London: Cape.

Jacobs, A.B. (1993). *Great Streets*. Great Streets. pp. 23-27. University of California.

Johansson, M. & Küller, M. (2005). *Svensk miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Lydon, M. & Garcia, A. (2015). *Tactical Urbanism*. Uppl 1. 2015. Washington, DC: Island Press/Center for Resource Economics.

McCluskey, J. (1992). *Road form and townscape*. Uppl 2. Oxford: Butterworth Architecture.

Marcus, C.C. & Francis, C. (1998). *People places: design guidelines for urban open space*. 2. ed. New York: John Wiley.

Nash, E. J. (1996). *The meaning of social interaction*. New York: General Hall Inc.,U.S.

Nash, E. J. (1981). *Relations in frozen places: Observations on winter public order*. Qualitative Sociology, vol. 4 (3), pp. 229–243 New York: Kluwer Academic Publishers-Human Sciences Press.

Nikolopoulou, M. & Lykoudis, S. (2006). *Thermal comfort in outdoor urban spaces: Analysis across different European countries*. Building and Environment, vol. 41, pp. 1455–1470 Elsevier Ltd.

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Uppl 4. Lund: Studentlitteratur.

Pressman, N (1991). *Human health and social factors in winter climates*. Energy and buildings, vol. 16, pp 765-773. Elsevier Ltd.

Pressman, N. (1995). *Northern cityscape: linking design to climate*. Yellowknife: Winter Cities Association.

Pressman, N. & Zepic X. (1986). *Planning in Cold Climates: A Critical Overview of Canadian Settlement Patterns and Policies*. Institute of Urban Studies. Winnipeg: The University of Winnipeg.

Stevens, Q (2007). *The Ludic City: Exploring the potential of public spaces*. Rutledge, London

Whyte, W.H. & Underhill, P. (2009). *City: rediscovering the center*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington, D.C: The Conservation Foundation.

Elektroniska källor

Allt ljus på Uppsala (2020) *Om Allt ljus på Uppsala*. Tillgänglig:
<https://www.alltljuspauppsala.se/om-allt-ljus-pa-uppsala/> [2020-05-07]

Architizer (utan år). *Lent space*. Tillgänglig:
<https://architizer.com/projects/lentspace/> [2020-05-25]

Boverket (2019). *Mångfunktionella gator*. Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2019/mangfunktionella-gator.pdf> [2020-04-28]

Boverket (2016). *Det ska finnas plats för livet i en tät stad!* Tillgänglig:
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/fortatning-av-stader/> [2020-04-23]

Brändström, M. (2012). *Ljus-kur i busskur*. Tillgänglig:
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/ljus-kur-i-busskur> [2020-05-19]

Dahl, C. (2019). *Gatan som kultur*. Movium. Tillgänglig:
<https://www.hallbarstad.se/movium/gatan-som-kultur/> [2020-04-28]

- Diggory, K (2018). *The Importance of Human Interaction and Relationships*. Tillgänglig: <https://www.explore-life.com/en/articles/the-importance-of-human-interaction-and-relationships> [2020-05-25]
- Fjällman, E (2006). *Jättelampa nyhet i julbelysningen*. Tillgänglig: <https://www.sydsvenskan.se/2006-11-19/jattelampa-nyhet-i-julbelysningen?redirected=1> [2020-05-21]
- Hallgren M, Sjögren A. (2016). *Kanonsatsning på snö i Lund*. Tillgänglig: <https://www.sydsvenskan.se/2016-12-21/kanonsatsning-pa-sno-i-lund> [2020-05-20]
- Howard, D (2015). *Unexpected Hill provides seating and climbing opportunities at the Royal Academy of Arts*. Tillgänglig: <https://www.dezeen.com/2015/07/06/so-architecture-ideas-unexpected-hill-triangular-prisms-ceramic-tiles-installation-london-royal-academy-arts/> [2020-05-21]
- Malmö stad (2019b). *Ljusarrangemang i Malmö*. Tillgänglig: <https://malmo.se/Sa-arbetar-vi-med.../Stad-och-trafik/Ljussattning/Ljusarrangemang-i-Malmo.html> [2020-05-07]
- Malmö stad (2019a). *Varför sommargata?* Tillgänglig: <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Parker-och-gronomraden/Sommargator/Varfor-sommargata.html> [2020-04-06]
- Nationalencyklopedin, gågata. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/gagata> [2020-05-01]
- Nationalencyklopedin, mikroklimat. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/mikroklimat> [2020-05-01]
- Nationalencyklopedin, temporär. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/temporar> [2020-05-01]
- Nationalencyklopedin, Sverige, klimat. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/sverige/natur/klimat> [2020-05-01]
- Norrköpings kommun (2019) *Det lokala i fokus under årets Norrköping Light festival*. Tillgänglig: <https://letscreate.norrkoping.se/nyheter/nyhet/detlokalaifokusunderaretsnorrkopinglightfestival.5.7c5f656c16d1efdd6d238ee.html> [2020-05-06]
- Ogilvy & Mather France (2013) *IBM & Ogilvy France Create Ads With A New Purpose in its latest "People For Smarter Cities"*. [Online]. Tillgänglig: https://scholar.google.com/scholar?hl=sv&as_sdt=0%2C5&q=human+needs+sociology+interaction&btnG= [2020-05-25]
- Open art (2020) *Om open art*. Tillgänglig:

<http://openart.se/2019/sv/om-openart/> [2020-05-06]

Performa 17 (utan år). *François Dallegret*. Tillgänglig:
<http://17.performa-arts.org/events/francois-dallegret-dimitri-chambblas-francois-perrin12> [2020-05-07]

Psykologiguiden, triangulering. Tillgänglig:
<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=triangulering> [2020-04-24]

SMHI (2019a). *Dagslängdens förändring under året*. Tillgänglig:
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/dagslangdens-forandring-under-aret-1.7185> [2020-05-22]

SMHI (2019b). *November 2019 - Vart tog solen vägen?* Tillgänglig:
<https://www.smhi.se/klimat/klimatet-da-och-nu/manadens-vader-och-vatten-sverige/manadens-vader-i-sverige/november-2019-vart-tog-solen-vagen-1.152612> [2020-04-07]

SMHI (2020a). *Höst*. Tillgänglig:
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/host-1.1257> [2020-04-06]

SMHI (2020b). *Vinter*. Tillgänglig:
<https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/vinter-1.22843> [2020-04-06]

Stockholm stad (2019). *Levande Stockholm 2020. Förslag till platser och fortsatt utveckling*. Tillgänglig: <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/sa-arbetar-staden/trafik/offentliga-rum/levande-stockholm/beslut-levande-stockholm-2020.pdf> [2020-05-21]

Transportstyrelsen (2019). *Gågata och gångfartsområde*. Tillgänglig:
<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Trafikregler/Generella-trafikregler/Gagata-och-gangfartsomrade/> [2020-04-06]

Utveckling Skåne (2010). *Öresundsregionen i ögonhöjd*. Tillgänglig:
https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/oresundsregionen_i_ogonhojd_intro_manniskan_som_utgangspunkt.pdf [2020-05-01]

Vinterlund (utan år) *Vinterkupolen*. Tillgänglig: <https://vinterlund.se/#/> [2020-05-07]

Vinterlund (2019) *Mer Vinterlund*. Tillgänglig:
https://vinterlund.se/globalassets/vinterlund/vinterlund-2019/vinterkupolen_folder_2020_web.pdf [2020-05-07]

Zimm, M (2016). *Tillfällig arkitektur ge plats för kultur*. Tillgänglig:
<https://smartkreativstad.com/wp-content/uploads/2017/10/Tillfallig-arkitektur-ger-plats-f%C3%B6r-kultur-bilaga-1-6.pdf> [2020-04-28]